

บทที่ 2

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง "การศึกษาเปรียบเทียบกองทุนหมู่บ้านของชาวเขาเผ่าเข้าระหว่างระบบการส่งเสริมบนสู่ล่างและระบบล่างสู่บนในจังหวัดพะเยา" นี้ เป็น การวิจัยเพื่อเปรียบเทียบผลของการดำเนินงานกองทุนฯ ในระบบบนสู่ล่างและล่างสู่บนที่มี ผลต่อลักษณะการพึ่งตนเอง ซึ่งหมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาตนเอง และชุมชนตนเอง นอกจากนี้ยังวิจัยถึงปัจจัยสำคัญทางด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมของ ชาวเขาที่มีความสัมพันธ์กับการเข้ามามีส่วนร่วม ตลอดทั้งการศึกษารูปแบบการดำเนินงาน ส่งเสริมการเกษตรผ่านกองทุนหมู่บ้าน

ในการวิจัยครั้งนี้ จึงได้ศึกษาและรวบรวมผลงานวิจัยและงานเขียนที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาและการกำหนดสมมติฐาน ซึ่งพอจะนำมาประมวล ได้ดังนี้

ก. ความหมายของการมีส่วนร่วม

ได้มีผู้ให้ความหมายของ "การมีส่วนร่วม" ไว้ดังนี้ ยิวตัน (2526) อธิบาย ว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณา ตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัว ประชาชนเอง ส่วนนัชชัย (2529) อธิบายว่า เป็นกระบวนการที่ประชาชนมีการร่วมมือ ร่วมใจกันในการระบุปัญหาความต้องการ การวางแผนและการตัดสินใจในการดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาที่ตนประสบอยู่และร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของ ชุมชนให้ลุล่วงไป นอกจากนี้การมีส่วนร่วมยังจะช่วยสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความ เป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับประชาชน ทำให้การดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่วางไว้ดำเนินไปสู่ จุดหมายปลายทางได้ และมีผลให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตนเองในระยะยาวด้วย โดย

ไม่ต้องคอยพึ่งพาความช่วยเหลือจากภาครัฐบาลหรือเอกชนต่อไป สำหรับนิรันดร์ (2529) อธิบายความหมายการมีส่วนร่วมว่า เป็นการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคล ในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมนั้น คือ

1. มีอิสระในการเข้ามามีส่วนร่วม
2. มีความสามารถในการมีส่วนร่วม
3. เต็มใจเข้ามามีส่วนร่วม
4. มีเวลาที่จะมีส่วนร่วม
5. ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมมากเกินไปกว่าค่าตอบแทนที่เขาประเมินว่าจะได้รับ
6. มีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วม
7. สามารถสื่อสารกันรู้เรื่องทั้ง 2 ฝ่าย
8. ไม่กระทบกระเทือนตำแหน่งหน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคมหากมีส่วนร่วม

อย่างไรก็ตาม นำชัย (2528) ได้กล่าวถึงการสร้างให้ประชาชนมีส่วนร่วมในงานพัฒนา จะต้องมีส่วนดำเนินการ ดังนี้

1. รัฐบาลจะต้องเสริมสร้างบรรยากาศทางการเมืองที่เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมบทบาทของประชาชนในการพัฒนาประเทศ ระบบราชการจะต้องยืดหยุ่นพอสมควร
2. สร้างความสำนึกให้ชุมชน เพื่อให้เกิดภาวะห่วงใยที่จะทำการบางอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลในชุมชน โดยมีการสร้างแบบจำลองที่เหมาะสมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชนบท
3. ใช้ประสบการณ์ที่เป็นความสำเร็จเป็นเครื่องจูงใจ หรือสร้างความมั่นใจให้กับบุคคลในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา
4. สร้างศรัทธาหรือความเชื่อถ้อยที่มต่อผู้เป็นผู้นำ ซึ่งอาจทำได้โดยการทำ ความคุ้นเคยต่อชาวบ้าน วัฒนธรรมนิยมประเพณีนิยมของชาวบ้าน ช่วยงานประจำวันของพวกเขาเท่าที่จะทำได้ และจะต้องมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อคนในชุมชน
5. มีการสร้างกลุ่มในชุมชน โดยเน้นถึงการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในการวางแผนและขบวนการตัดสินใจ

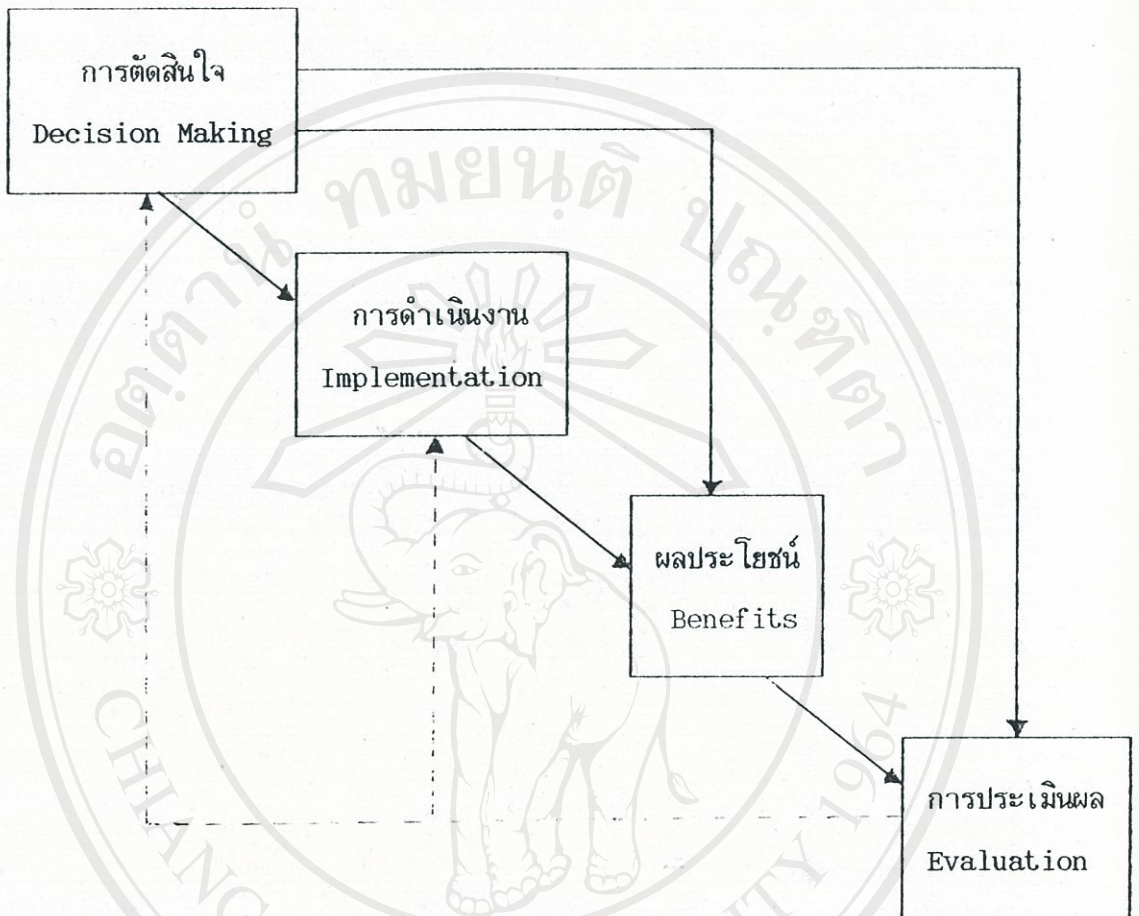
6. มีการให้การศึกษาแก่สมาชิกของกลุ่ม เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการทำงานร่วมกัน และมีการยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ไปปฏิบัติ

7. แสวงหาทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ในชุมชน บุคคลที่มีลักษณะการเป็นผู้นำหรือผู้ที่มีความสามารถเด่น ๆ แต่แอบแฝงอยู่ในกลุ่มย่อย ควรจะให้ความสำคัญในการที่จะดึงเข้ามามีบทบาทในการร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมปฏิบัติ

8. เปิดโอกาสให้ทุกบุคคลในชุมชนมีการลงมือปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้เห็นผลที่จะเกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้บุคคลมีความเข้าใจ และมีกำลังใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในงานพัฒนาต่อไป

๓. ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

สัจินทร์ (2527) อ้างจาก Cohen and Unhoff ซึ่งได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าโดยทั่วไปแล้วหมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) แต่ก็ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจแต่เพียงอย่างเดียว ยังใช้การตัดสินใจควบคู่ไปกับการดำเนินงาน (Implementation) ด้วย เช่น ในการจัดองค์กร การกำหนดกิจกรรมพัฒนา เป็นต้น และการตัดสินใจยังมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องของผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมินผล (Evaluation) ในกิจกรรมพัฒนาด้วย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงวงจรของการมีส่วนร่วม

จะเห็นว่าการตัดสินใจนี้เกี่ยวข้องกับเกือบโดยตรงกับการดำเนินงาน แต่ก็เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และการประเมินผลด้วยเหมือนกัน กล่าวคือ ผลประโยชน์นั้นเป็นมาจากการดำเนินงาน และผลประโยชน์ก็จะมาเป็นตัวกำหนดให้มีการประเมินผล ซึ่งต่างก็ได้รับผลมาจากขั้นตอนการตัดสินใจแล้วทั้งสิ้นนั่นเอง นอกจากนี้ก็จะมีผลสะท้อนกลับ (Feed back) จากการประเมินผลและการดำเนินงานกลับไปสู่การตัดสินใจอีกด้วย

จากแนวความคิดของ Cohen and Unhoff นี้จะเห็นได้ว่าลักษณะหรือชนิดของการมีส่วนร่วมมี 4 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมดำเนินการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมที่การตัดสินใจเป็นประการสำคัญ

ส่วนสถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์ (2527) ให้นิยามว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง น่าจะมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชาวชนบท
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

อย่างไรก็ตาม สมพงษ์ (2530) อธิบายว่าในด้านการมีส่วนร่วมนั้น นอกจากพิจารณาจำนวนคนที่เข้าร่วม โครงการจำนวน โครงการและวัตถุประสงค์ที่เพิ่มขึ้น ยังต้องพิจารณาในด้านคุณภาพ คือ คนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเองในขั้นตอนต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมหรือไม่ ในขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนา คือ

1. ค้นหาปัญหาและวิเคราะห์หาแนวทางแก้ไขปัญหา
2. ตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหา วางโครงการ
3. ปฏิบัติตามโครงการที่วางไว้
4. มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
5. ประเมินผลโครงการ

หากสามารถเข้าร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาและมีความเหมาะสมแล้ว จะแสดงให้เห็นว่าคุณในชุมชนเป็นผู้ทำการพัฒนา ไม่ใช่รอรับการพัฒนาอย่างเดียว และยังทำให้การพัฒนาเกิดความต่อเนื่อง กล่าวได้ว่า ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้

จากการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ของประชาชนนั้นพบว่า

1. ขั้นค้นหาปัญหา : สุรัสวดี (2527) ศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนร้อยละ 25 เท่านั้น และภา (2529) พบว่าสมาชิกกลุ่มเกษตรกรส่วนน้อยเท่านั้นที่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น
2. ขั้นตัดสินใจเลือกแนวทางดำเนินงาน : สุรัสวดี (2527) ศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมร้อยละ 45 ซึ่งภา (2529) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมในขั้นตอนประชาชนและกรรมการกลุ่มจะเป็นผู้ตัดสินใจเป็นส่วนใหญ่
3. ขั้นตอนปฏิบัติ : สุรัสวดี (2527) พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทุกคน โดยมีส่วนร่วมในการใช้แรงงานมากที่สุด รองลงมาคือ ออกเงินและวัสดุ

4. ขั้นตอนรับผลประโยชน์ : สุรัสวดี (2527) พบว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกคน และนภา (2529) พบว่าสมาชิกกลุ่มเกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนนั้นมากกว่าขั้นตอนอื่น ๆ

5. ชั้นประเมินผล : จากการศึกษาของสุรัสวดี (2527) พบว่าเกษตรกรไม่เข้ามามีส่วนร่วมเลยในขั้นตอนนี้

สำหรับช่องทางหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมนั้น นภา (2529) สรุปไว้ว่ามี 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่เป็นทางการ ได้แก่ การประชุม ลักษณะไม่เป็นทางการ ได้แก่ การพบปะส่วนตัว ส่วนสุจินต์ (2527) อ้างจากกรณีศึกษา (2527) อธิบายว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในแบบต่าง ๆ คือ การร่วมประชุม การร่วมออกแรง การร่วมออกเงิน การร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ การร่วมเป็นผู้นำ การร่วมเป็นคณะกรรมการ การร่วมเป็นผู้ชักชวน และการร่วมเป็นผู้ริเริ่ม

ค. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

ปัจจัยที่มีผลต่อประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ประกอบด้วยปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสังคม จากการรวบรวมผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

1.1 รายได้ : จากการศึกษาของฉอาน (2524) พบว่าผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าจะเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ต่ำกว่า และผลการวิจัยของ สุรัสวดี (2527) พบว่าความแตกต่างของการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน หนี้สิน มีความสัมพันธ์กับการไม่เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งชัยนัต (2514) อธิบายว่าผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจแตกต่างกันมีการรับรู้เกี่ยวกับโครงการต่างกัน ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะมีการรับรู้ดีกว่าผู้มีฐานะที่ต่ำกว่า

1.2 ขนาดที่ดินถือครอง : จากรายงานการวิจัยโครงการสารภี ตำบลข้าวมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ (2529) พบว่าบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการนี้ ผู้ที่มีขนาดที่ดินถือครองทำกินมากจะเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการมากกว่า

2. ปัจจัยด้านสังคม

2.1 อายุ : จากการศึกษาของสร้อยสวัสดิ์ (2527) พบว่า อายุของประชาชนเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน อย่างไรก็ตาม ยิวดี (2527) ศึกษาพบว่าอายุของประชาชนนั้นมีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

2.2 ขนาดครัวเรือน : ผลการศึกษาวิจัยของยิวดี (2527) พบว่าขนาดครอบครัวเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในขั้นตอนต่าง ๆ

2.3 ระดับการศึกษา : ยิวดี (2527) ศึกษาพบว่าสมรรถนะในการอ่านหนังสือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุดในการเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ และสร้อยสวัสดิ์ (2527) พบว่าความรู้และความเข้าใจเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการไม่เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการค้นหาปัญหา

2.4 ตำแหน่งทางสังคม : นภา (2529) ศึกษาพบว่าประชาชนและกรรมการกลุ่มเกษตรกรจะมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ตัดสินใจเลือกแนวทางการดำเนินงานในการพัฒนาชนบทเป็นส่วนใหญ่ และสร้อยสวัสดิ์ (2527) พบว่าตำแหน่งทางสังคมเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชน โดยประชาชนจะเข้าใจผิดคิดว่ากิจกรรมพัฒนาเป็นเรื่องของผู้นำ ตลอดทั้งไม่กล้าและเกรงจะไม่มีผู้รับผิดชอบความคิดเห็น นอกจากนั้น ชัยยนต์ (2514) พบว่าประชาชนที่เป็นผู้นำท้องถิ่นสามารถรับรู้เกี่ยวกับโครงการ ได้ดีกว่าประชาชนธรรมดา

2.5 ทักษะ : ยิวดี (2527) ศึกษาพบว่าทัศนคติของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์ต่อการเข้ามามีส่วนร่วมเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

2.6 ความคาดหวังต่อประโยชน์ที่จะได้รับ : ความคาดหวังรายได้ที่เพิ่มขึ้นเป็นปัจจัยสำคัญที่จูงใจให้บุคคลยอมรับและสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม โดยสมาชิกส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดคาดหวังว่าตนเองจะมีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่อเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม (กรมพัฒนาชุมชน, 2519)

2.7 ความต้องการเกียรติ : เกียรติเป็นปัจจัยประการหนึ่งที่จะทำให้บุคคลสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม เหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะค่านิยมของสังคมชนบทไทยยังนิยมยกย่องข้าราชการ จึงเป็นเหตุจูงใจให้บุคคลสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม จากรายงานการวิจัยโครงการสารภี ตำบลวังม่วง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ (2519) พบว่า สมาชิกในกลุ่มเกือบทั้งหมดเห็นว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มเป็นสิ่งที่เกียรติ

2.8 ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน : จากการศึกษาพบว่า สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ยอมรับว่าเมื่อเพื่อนบ้านสมัครเข้าเป็นสมาชิกแล้วตนเองก็ต้องสมัครเข้าเป็นสมาชิกด้วย แสดงว่าความสัมพันธ์เพื่อนบ้านนั้นเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้บุคคลยอมรับและสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม (กรมพัฒนาชุมชน, 2519)

2.9 การติดตามแนะนำจากเจ้าหน้าที่ : ชาวชนบทมักจะเกรงใจและเกรงกลัวเจ้าหน้าที่ จึงมักไม่แย้งเจ้าหน้าที่และจะรับคำแนะนำทุกอย่างจากที่ประชุมโดยไม่คัดค้าน (ปรีชญา, 2528) การเข้ามามีส่วนร่วมจึงเกิดขึ้นจากการติดตามแนะนำจากเจ้าหน้าที่

ง. กองทุนพัฒนาหมู่บ้าน

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยกองทุนพัฒนาชนบท พ.ศ. 2527 ได้กำหนดความหมายของกองทุนเฉพาะกิจว่า เป็นกองทุนหรือเงินทุนที่ประชาชนได้ดำเนินการจัดตั้งขึ้นเองหรือส่วนราชการสนับสนุนใหม่การจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้าน เพื่อดำเนินการหาผลประโยชน์และให้บริการด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านแก่ประชาชนส่วนรวมในหมู่บ้าน สำหรับคณะที่ปรึกษาโครงการพัฒนาประสิทธิภาพการวางแผนตำบลและอำเภอปัตตานี (2529) เรียกกองทุนดังกล่าวว่ากองทุนพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งการนำเงินดังกล่าวไปประกอบกิจกรรมในหมู่บ้านนั้นอาจเป็นร้านค้าหรืออื่น ๆ โดยที่ราษฎรที่เป็นสมาชิกของกองทุนมีส่วนร่วมในการจัดการและควบคุมกิจการนั้น ๆ ตลอดจนเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการดำเนินงานกองทุนพัฒนาหมู่บ้านแต่ละแห่งของตนด้วย อย่างไรก็ตาม สัมพันธ์ (2531) ได้อธิบายว่ากองทุนหมู่บ้านเป็นที่รวมของกองทุนร้านค้า หรือศูนย์สาธิตการเกษตร กองทุนยา สหกรณ์ ยา ธนาคารยา กองทุนสุขภาพ กองทุนส่งเสริมอาชีพ กลุ่มเกษตรกร ธนาคารข้าว กลุ่มหม่อนไหม กลุ่มทอผ้า ฯลฯ

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน (คณะที่ปรึกษาโครงการพัฒนาประสิทธิภาพการวางแผนตำบลและอำเภอปัตตานี, 2529) ได้แก่ ความสนใจของผู้นำ ช่องว่างทางเศรษฐกิจ ความเข้าใจ/ความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ยุทธวิธีการเตรียมชุมชนและกระตุ้น ปัจจัยสำคัญรองลงมาคือ ความพร้อมของสถานที่ การเอาใจใส่

ของเจ้าหน้าที่ และปัจจัยอื่น ๆ เช่น หมู่บ้านที่มีสภาพก้าวหน้าและปานกลางจะมีแนวโน้มจัดตั้งได้ดีกว่าหมู่บ้านล้าหลัง รูปแบบกองทุนในชนบทควรเรียบง่ายเหมาะแก่การปฏิบัติของชาวบ้าน ยุทธวิธีการเตรียมชุมชน ตลอดจนทั้งการบริหารกองทุนขึ้นอยู่กับสภาพของหมู่บ้านและประชาชน

จากการสัมมนาที่จังหวัดขอนแก่น เมื่อเดือนมกราคม 2531 โดยสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ร่วมกับศูนย์สาธิตชุมชนลุ่มภูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรื่องแนวทางการพัฒนากองทุนสาธิตชุมชนลุ่มภู เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาชาวบ้าน โดยสรุปปัญหาได้ดังนี้

1. ปัญหาเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้าน ที่ถูกทำให้เป็น เรื่องของเงินอย่างเดียวมีจุดเน้นที่กำไร ขณะที่วางเป้าหมายไว้ที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวบ้านก่อนเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยเรื่องของการพัฒนาจิตใจ
2. ชาวบ้านยังไม่เห็นความสำคัญหรือความจำเป็นในการจัดตั้งว่าจะมีประโยชน์อย่างไร แต่ต้องถูกเร่งรัดจากเจ้าหน้าที่ใหม่กิจกรรมนี้ขึ้นมาเพราะเป็นนโยบายสั่งการให้ปฏิบัติ ดังนั้นกิจกรรมนี้จึงขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชนตั้งแต่แรก ต่อมาปัญหาจึงเกิดขึ้นเรื่อย ๆ และล้มเลิกไป
3. ปัญหาการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนไม่เป็นจริง ผู้นำที่ขยันขันแข็ง กระตือรือร้น และเข้าใจแนวคิดในการทำงานมีน้อย
4. ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนของผู้นำด้วยกันเองและผู้นำกับชาวบ้าน ในการจัดสรรผลประโยชน์
5. ปัญหาการคอร์รัปชั่นของผู้นำบางคน เมื่อมีเงินหรืออำนาจในตัวเองมากเกินไป และขาดระบบการตรวจสอบดูแลอย่างทั่วถึง
6. ปัญหาการบริหารจัดการ ระบบบัญชี การตรวจสอบและซื้อขาย ซึ่งเป็นรูปแบบที่ซับซ้อนสำหรับชาวบ้านซึ่งมีการศึกษาเพียงระดับ ป.4 เป็นส่วนมาก
7. ปัญหาการประสานงานของเจ้าหน้าที่ราชการด้วยกันเอง หลายกระทรวงทำงานกิจกรรมเดียวกัน แต่ใช้ชื่อต่างกัน เวลาลงไปสนับสนุนในหมู่บ้านจึงมักแย่งชื่อ แย่งงานกัน

จ. กระบวนการส่งเสริมการเกษตร (The Agricultural Extension Approach)

การส่งเสริมการเกษตร เป็นการถ่ายทอดหรือเผยแพร่บริการความรู้และเทคโนโลยีการเกษตรให้แก่เกษตรกรเพื่อนำไปปฏิบัติ อันจะยังผลให้เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต เพิ่มรายได้ เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นและรู้จักช่วยตนเองในที่สุด ซึ่งขบวนการส่งเสริมหรือถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่เกษตรกรนั้น ประกอบด้วยหลายรูปแบบด้วยกัน เช่น

Scheme approach เป็นขบวนการส่งเสริมหรือถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะปรับปรุงท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะ โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายไว้ และจัดทำแผนงาน โครงการดำเนินงานขึ้น กำหนดรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติตลอดจนระยะเวลาการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน

Commodity approach เป็นขบวนการส่งเสริมการเกษตรซึ่งยึดเอาวัตถุประสงค์ในการผลิตอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ รูปแบบนี้จะยึดเอาชนิดของการผลิตในแต่ละท้องถิ่นเป็นหลักในการส่งเสริม เช่น ยางพารา ข้าว ข้าวโพด และไม้ผล เป็นต้น โดยส่งเสริมเฉพาะอย่างครบทุกขั้นตอน ตั้งแต่การให้ความรู้ด้านการผลิตจนถึงการตลาด มีการใช้ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่อย่างเต็มที่ เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช วิชาการปฏิบัติในการผลิต ตลอดจนบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะทาง

Target Category approach เป็นขบวนการส่งเสริมการเกษตรรูปแบบหนึ่งซึ่งยึดเอาความสนใจและความต้องการของเกษตรกรเป็นหลักในการถ่ายทอด โดยคัดเลือกเฉพาะชนิดและประเภทข่าวสารเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรเป็นหลักในการส่งเสริม

นอกจากนี้แล้ว ขบวนการส่งเสริมการเกษตรยังมีอีกหลายรูปแบบ ที่นิยมใช้กันมากอีกรูปแบบหนึ่ง คือ **Functional Group approach** ขบวนการส่งเสริมการเกษตรรูปแบบนี้จะดำเนินงานกับกลุ่มเกษตรกรเป็นหลัก โดยสนับสนุนเทคโนโลยี วัสดุปัจจัย รวมถึงการฝึกอบรมและการช่วยเหลือผ่านกลุ่ม ซึ่งกลุ่มดังกล่าวนี้เกิดจากสมาชิกเกษตรกรที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันและระดมทรัพยากรวัตถุดิบปัจจัยในความพยายามร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มเอง (Roling N.G. and A.W. Haverkort, 1990) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ขบวนการส่งเสริมการเกษตรผ่านกองทุนหมุนเวียนหมู่บ้าน ซึ่งมีการจัดตั้งกลุ่มจากสมาชิกที่มีความพยายามร่วมกันในการระดมทุนเพื่อประกอบอาชีพการเกษตร